דלא קא עביד איסורא אבל הכא דקא עביד איסורא הכי נמי דירד תני חדא אחד אילן לח ואחד אילן יבש ותניא אידך בד"א בלח אבל ביבש מותר אמר רב יהודה ל"ק כאן בשגזעו מחליף כאן בשאין גזעו מחליף גזעו מחליף יבש קרית ליה אלא לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים בימות החמה הא נתרי פירי בדליכא פירי והא קא נתרי קינסי בגדודא איני והא רב איקלע לאפסטיא ואסר בגדודא רב בקעה מצא וגדר בה גדר: אמר רמי בר אבא אמר רב אסי אסור לאדם שיהלך על גבי עשבים בשבת משום שנאמר [1]ואץ ברגלים חוטא תני חדא מותר לילך ע"ג עשבים בשבת ותניא אידך אסור ל"ק הא בלחים הא ביבשים ואי בעית אימא הא והא בלחים ולא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים ואיבעית אימא הא והא בימות החמה ול"ק הא דסיים מסאניה הא דלא סיים מסאניה ואיבעית אימא הא והא דסיים מסאניה ול"ק הא דאית ליה עוקצי הא דלית ליה עוקצי ואיבעית אימא הא והא דאית ליה עוקצי הא דאית ליה שרכא הא דלית ליה שרכא והאידנא דקיימא לן כר"ש כולהו שרי: ואמר רמי בר חמא אמר רב אסי אסור לאדם שיכוף אשתו לדבר מצוה שנאמר ואץ ברגלים חוטא וא"ר יהושע בן לוי כל הכופה אשתו לדבר מצוה הויין לו בנים שאינן מהוגנין אמר רב איקא בר חיננא מאי קראה [1]גם בלא דעת נפש לא טוב תניא נמי הכי גם בלא דעת נפש לא טוב זה הכופה אשתו לדבר מצוה ואץ ברגלים חוטא זה הבועל ושונה איני והאמר רבא הרוצה לעשות כל בניו זכרים יבעול וישנה ל"ק כאן לדעת כאן שלא לדעת: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן כל אשה שתובעת בעלה לדבר מצוה הויין לה בנים שאפילו בדורו של משה לא היו כמותן דאילו בדורו של משה כתיב [2]הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם וכתיב [3]ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואילו נבונים לא אשכח ואילו גבי לאה כתיב [4]ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך וכתיב [5]ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם איני והאמר רב יצחק בר אבדימי עשר קללות נתקללה חוה דכתיב [6]אל האשה אמר הרבה ארבה אלו שני טפי דמים אחת דם נדה ואחת דם בתולים עצבונך זה צער גידול בנים והרונך זה צער העיבור בעצב תלדי בנים כמשמעו ואל אישך תשוקתך מלמד שהאשה משתוקקת (א) על בעלה בשעה שיוצא לדרך והוא ימשל בך מלמד שהאשה תובעת בלב והאיש תובע בפה זו היא מדה טובה בנשים כי קאמרינן דמרציא ארצויי קמיה הני שבע הווין כי אתא רב דימי אמר עטופה כאבל ומנודה מכל אדם וחבושה בבית האסורין מאי מנודה מכל אדם אילימא משום דאסיר לה ייחוד איהו נמי אסיר ליה ייחוד אלא דאסירא לבי תרי במתניתא תנא מגדלת שער כלילית ויושבת ומשתנת מים כבהמה ונעשית כר לבעלה ואידך הני שבח הוא לה דא"ר חייא מאי דכתיב [7]מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו מלפנו מבהמות זו פרידה שכורעת ומשתנת מים ומעוף השמים יחכמנו זה תרנגול שמפייס ואחר כך בועל אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול שמפייס ומאי מפייס לה אמר רב יהודה אמר רב הכי קאמר לה (ב) זבינא ליך זיגא דמטו ליך עד כרעיך לבתר הכי אמר לה לישמטתיה לכרבלתיה דההוא תרנגולא אי אית ליה ולא זבינא ליך:

מתני'

דלא קא עביד איסורא. כשהוא יושב ואינו נותן רגלו דכל תגרע והעשה דונתן על קרנות נעקרין מאליהן אבל זה ישיבתו תשמיש הוא שהוא משתמש באילן: **יבש.** שאין בו לחלוח ולאו מחובר הוא: **בימות החמה.** יבש מותר דליכא אפי' משום מראית העין שהרי ניכר לכל שהוא יבש שאינו מוציא עלין והא דקתני אסור בימות הגשמים שאין ניכר בין לח בין יבש ואיכא משום מראית העין: **קא נתרי פירי.** שנשארו בו משנה שעברה ואתי למשרי (ג) ביה תלישה דלא נהי דעליה דיבש אטו עליה דלח לא גזרי' דהיא גופא גזירה מיהו תלישה אטו תלישה נגזר: **בגדודא.** ימור שנשרו ענפיו כולם: **בקעה מצא.** כלומר אינן בני תורה שידעו להזהר כבקעה זו שאין לה שומר והכל פרוץ: **ואץ ברגלים חוטא.** אלמא הלוך נמי חטא קרי ליה והכא איכא חטא שתולש עשבים: **לחים.** אסור דהוי תולש. יבשים(ס) כתלושין דמי: **סיים מסאני.** שרי: **לא סיים מסאני.** אסור שעשבים נדבקין נקשרי אצבעותיו ונתלשין: **עוקלא.** אספי"א (ד) כפול מתחתיו והעשבים נדבקים שם ותולשן: **שרכא.** פתילה ארוכה שהעשב ארוך אסור: (ה) **בימות החמה.** זרע יש בגבעולין ומשירן: **כר"ש.** דאמר דבר שאין מתכוין מותר: **לדבר מצוה.** תשמיש: **ברגלים.** לשון תשמיש דכתיב (שופטים ה) בין רגליה כרע נפל שכב: **גם בלא דעת.** רישא דהאי קרא אץ ברגלים הוא: **נפש לא טוב.** לא טובים הבנים הנעשים בלא דעת האשה שהיה בעלה אץ ברגלים: **הבועל ושונה.** שמטריחה: **לדעת.** האשה: **יבעול וישנה.** שמחמת ביאה ראשונה נתאוה האשה והולכשה תאוה וכשבא ביאה שניה היא מזרעת תחילה והיכא דהיא מזרעת תחילה יולדת זכר: **לדבר מצוה.** תשמיש: **נבונים.** מבינים דבר מתוך דבר: **יששכר.** לאה תבעה את יעקב לדבר מצוה ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך וגו': **צער עבור.** עוברות חולות הן: **כמשמעו.** צער הלידה: **משתוקקת.** מתאוה לתשמיש: **והוא ימשל בך.** שהוא מושל לומר בפה תאות לבו והאשה בלב ובושה להוציא בפה: **דמרציא ארצויי קמיה.** מראה לפניו עניני חיבה: **עטופה כאבל.** בושה לצאת בראשה פרוע: **מנודה לכל אדם.** לקמיה מפרש שאסורה לכל אדם חוץ מבעלה והאיש נושא נשים הרבה: **וחבושה בבית האסורים.** כל כבודה בת מלך פנימה(ע): **כלילית.** שד: **כבהמה.** שכורעת כשהיא משתנת ודרך פרידה לעשות כן: **כר לבעלה.** שהוא למעלה בשעת תשמיש: **שבח הוא לה.** יושבת ומשתנת בצניעות ואינה חסרה כלום בדבר ונעשית כר לבעלה אין לה טורח כל כך טורחו מרובה משלה: **מלפנו.** מלמדנו: **מבהמות ארץ.** שנתן בהם חכמה להורות לנו(פ): **שמפייס.** הולך ופושט כנפיו והוא פיוס כדאמר לקמן שאומר לה לקנות מלבוש שמגיע לארץ: **צניעות מחתול.** שאינו מטיל רעי בפני אדם ומכסה צואתו: **וגזל מנמלה.** דכתיב (משלי ו) תאגרה בקיץ לחמה ואין אחת גוזלת מאכל חברתה: **ועריות מיונה.** שאינו נזקק אלא לבת זוגו: **זיגא.** מלבוש שקורין קוט"ה: **לבתר הכי.** לאחר בעילה שמנענע וכופף ראשו לה לארץ: **אי אית ליה.** במה ליקח:

מתני'

לא קשיא הא בלחים הא ביבשים. וא"ת והא לעיל אסרינן ביבש דפריך והא נתרי קינסי כו' וי"ל דבאילן שהוא גבוה שייך למגזר טפי משום דמינכר ביה ניתרי קינסי: **והאידנא** דקי"ל כר"ש כולהו שרי. פי' ר"ת דהאי היתר לא קאי אלא אעשבים דשרי בכל ענין אבל באילן אין להוכיח שם שום היתר אפילו יבש דשייך למיגזר טפי משום דמנכרא מילתא:

מיתיבי

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף א:
מג ב מיי' פ"א שם הל' ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
מד ג מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ד ופכ"א מהלכות איסורי ביאה הל' יב סמג לאוין קנו טור ש"ע א"ח סי' רמ סעיף י ושו"ע אה"ע סי' כה סעיף ב:
מה ד טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף א:

תורה אור השלם

1. גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב וְאָץ בְּרַגְלַיִם חוֹטֵא: משלי יט ב
2. הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וַאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם: דברים א יג
3. וָאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידֻעִים וָאֶתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: דברים א טו
4. וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ בְּדוּדָאֵי בְּנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא: בראשית ל טז
5. וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁיהֶם מָאתַיִם וְכָל אֲחֵיהֶם עַל פִּיהֶם: דברי הימים א יב לג
6. אֶל הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבָּה אַרְבֶּה עִצְּבוֹנֵךְ וְהֵרֹנֵךְ בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל אִישֵׁךְ תְּשׁוּקָתֵךְ וְהוּא יִמְשָׁל בָּךְ: בראשית ג טז
7. מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת אָרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יְחַכְּמֵנוּ: איוב לה יא

לעזי רש"י

אישפיא"ה. פסמר (שפתחת לנעל). קוט"א. מעיל.

רב ניסים גאון

והשתא דקיימא לן כר' שמעון כולהו שרו. היינו דאמר ר' שמעון גורר אדם מיטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ דקא סבר דבר שאינו מתכוין מותר, ואיתה בפרק במה מדליקין, וכבר פירשנוהו בפרק כירה. ואמרינן נמי דעיקר דברי ר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור במשנת יום טוב ובמשנת בכורות איתנהו.

רבינו חננאל

דלא עביד אסורא]. אבל הכא דיתיב באילן עביד איסורא הכי נמי דירד. תני חדא אחד אילן לח ואחד אילן יבש, אסור להשתמש בו. ותניא אידך במה דברים אמורים בלח אבל ביבש, דלא משיר [ו]עליו, מותר. ופריק רב יהודה הא דתני א) אסור בשאין גזעו מחליף, והא דתני יבש מותר בשגזעו מחליף. [ופריך גזעו מחליף יבש קרי ליה אלא] (ו)הא דתני אסור בימות הגשמים, דאיכא (מ)עלין ומשירין. והא דתני יבש מותר, בימות החמה. ואקשינן בימות החמה הא קא משיר פירי. ודחינן באילן דלית ביה פירי. והא איכא קינסי. פי' עצים יבשים דקין שנפרכין ברגל או ביד כשעולין או כשיורדין מן האילן. ודחינן באילן גרדא, פירוש אילן קרח שאין לו עלין, לא עלין ולא אמירין. אלא הוא יבש כדגרסינן במועד [קטן] ואין משקין שדה גריד במועד. איני והא רב אסר באילן גרדא בשבת. ופרקי רב בקעה מצא וגדר בה גדר, כלומר מקום שלא היתה בו תורה כמו בקעה ואסר להן אפי' דבר המותר. פ"א קינסי פירוש עלי האילן. תני חדא אסור להלך על גבי עשבים בשבת. שנאמר ואץ ברגלים חוטא. ותניא אידך מותר. ופרקינן הא דתני אסור ר' יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור. והא דתני מותר ר' שמעון. ואמרינן אי בעית אימא הא והא ר' יהודה ולא קשיא הא בימות החמה והא בימות הגשמים. [ובדאית להון] שראני עשבים יבשים והן כגון פרוע מתלעתה. או דסים מסאני. ב) דאית בהו עקוסא בהיזומי והיגי.

רבינו חננאל (המשך)

ואספקינא. והשתא דקיימא לן כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר, כולהו שרו בין בימות החמה בין בימות הגשמים. בין אית להו שראני בין ליה להו. בין מסיים מסאני בין לא סיים, בין אית להו עקוסא בין לית להו, בין בהזימי והיגי בין בשאר ציבי, בכלהו שרי. אסור לאדם לכוף אשתו לדבר מצוה, שנאמר ואץ ברגלים חוטא. וכל הכופה הוין לו בנים שאינן מהוגנין, דכתיב גם בלא דעת נפש לא טוב, נפש היוצאה מביניהן לא טובה. כל אשה שתובעת בעלה, כגון לאה שכתוב בה ותצא לאה לקראתו וגו' ונפק מיניה יששכר דכתיב ביה ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל. ובדורו של משה כתיב ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואילו נבונים לא אשכח. והא דאמרן שתובעת בעלה, לאו תובעת ממש תביעה בפה, אלא דמרציא ארצויי קמיה בלבישת [בגדים] נאים ותקונים של גוף ודברים בניחותא שמרגילין את האדם לדבר מצוה. י' קללות נתקללה חוה, הרבה ארבה וכו'. ומנודה מכל אדם, דאשה אחת אסורה להינשא לשני אנשים כאחד. א"ר יוחנן אלמלא לא נתנה תורה לישראל למדנו צניעות מחתול, שאינו בועל אלא במקום סתר. גזל מנמלה, שמכינה בקיץ לחמה. עריות מיונה, שאינה מקבלת עליה זכר אלא זכר המיוחד לה. דרך ארץ מתרנגול, שמפייס ומראה לתרנגולת בכנפו רווגא דכיסי עבידנא ליכי גדולים עד דמטו מאוניך עד לארעא. ונשבע לה אם תשיג ידו ולא יעשה לה, יהי לרצון דנישמטיה שוורא לרישיה דההוא תרנגולא.

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' שבת קנ: ד"ה כמחובר], ב) [בערוך גרים כגרדא], ג) [לעיל ו. חולין קי.], ד) עי' בהגהות רש"ש. ובד"ס ועוד הגי' גם לקמן ואמר רמי בר אבא, ה) [בערוך ערך סדך א' גרס סדלין], ו) שבת נה., ז) נדה לא., ח) נדרים כ:, ט) [נ"ל יוחנן], י) [אבות דר"נ פרק א ע"ש], כ) יבמות סב:, ל) גירסת ע"י דאפירא ליחודי בהדי גברא דלאו דידה איהו נמי אסור ליחודי בהדי איתתא דלאו דידיה, מ) עי' תוס' מגילה כח. [ד"ה אלמלא], נ) חולין נז:, ס) בס"א: אבל יבשין, ע) [תהלים מה], פ) בס"א נוסף: דרך ארץ, צ) נ"ל תכין,

הגהות הב"ח

(א) גמ' משתוקקת אל בעלה: (ב) שם הכי קאמר לה זבינא ליך זיגא וכו' שוורא לישמטיה לכרבליתיה וכו' ולא זבינא ליך: (ג) רש"י ד"ה קא נתרי וכו' ואתי למישרי תלישה בלח כל"ל ותיבת ביה נמחק: (ד) ד"ה עוקלא אספי"א בסוף מתחתיו: (ה) ד"ה בימות החמה כל"ל קודם ד"ה סיים:

גליון הש"ס

גמ' הא והא בימות החמה. ברי"ף ורא"ש הגי' הא והא בימות הגשמים: שם ואי בעית אימא הא והא דסיים מסאניה. הרי"ף כאן השמיט ב' אוקימתות דעוקצי ודשרכא אבל בשבת פרק ואלו קשרים הביאן והיפוך בתחלה אוקימתא הא דלית ליה שרכא ואח"כ אוקימתא דסיים מסאניה ואח"כ אוקימתא דעוקצי. ושם איתא ועוקצי והיינו כמו עוקלי. ע' בערוך ערך עקום:

מוסף רש"י

בקעה מצא וגדר בה גדר. עמי הארצות היו מזולזלים במצות, והחמיר עליהן לעשות סייג להרחיקן מן העבירה, כאדם הגודר בקעה פרוצה לשומרה (לעיל ו.). יבעול וישנה. שמתוך תאוות בעילה ראשונה תהא מזרעת, והכי נמי דמוריע אחריו, תקדים האשה בבעילה שניה (נדה לא.). דמרציא ארצויי קמיה. אינה תובעת בפה אלא דמרצית קמיה, מראה לו מתוך דבריה כגון לאה, דמהכית נפקי בני מעליא (נדרים כ:).

א) למאורה נ"ל להיפך הא דתני אסור בשגזעו מחליף והא דתני יבש מותר כשאין גזעו מחליף ול"ע. ב) רבינו גרס הא דלית ליה עקוסה והיינו דהמנעל יש לו עוקץ חד ויוצא את העשבים יכ"ה בערוך ערך עקום.